Ivan Tranfić 0000-0002-9973-9272

Vanja Dergić 0000-0002-1668-9506

Motivacije i strategije hrvatskih antirodnih aktivista protiv pobačaja

- **Usprkos javnim tvrdnjama o „katoličkoj većini", aktivisti protiv pobačaja svjesni su javne potpore pravu na pobačaj te strateški djeluju dugoročno kako bi nagrizali tu potporu.**
- **Intervjui otkrivaju kontradikciju između deklarativne predanosti apolitičnom djelovanju s jedne i političkih ciljeva te strateške suradnje s političkim strankama i akterima s druge strane.**
- **Aktiviste motivira kombinacija vjerskog identiteta, moralnog apsolutizma i snažnih emocija; smatraju da, u podržavajućim uvjetima, niti jedna žena ne bi donijela odluku da prekine trudnoću.**
- **Glavne su strategije aktivista protiv pobačaja naglasak na apolitičnosti, dugoročna promjena javnog mnijenja, inkrementalno sužavanje pristupa pobačaju, izgradnja mreže saveznika i stvaranje dojma masovnog pokreta.**

I. Tranfić
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
ivan@idi.hr

V. Dergić
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
vanja.dergic@pilar.hr

© 2026. I. Tranfić i V. Dergić. Licencirano pod CC BY-NC-ND 4.0.
https://doi.org/10.17234/9789533793436.06

Društvene promjene i pojava antirodnog pokreta

U posljednjim desetljećima hrvatsko društvo doživjelo je značajne političke i ekonomske promjene, osobito u razdoblju od 90-ih i 2000-ih godina. To je razdoblje obilježeno retradicionalizacijom i pojačanom vidljivošću religije u svim segmentima društva, što je utjecalo na oblikovanje društvenih vrijednosti, političkih diskursa i nacionalnog identiteta (Županov, 1995; Nikodem, 2011).

Tijekom 2000-ih, hrvatski su zakonodavci usvojili niz zakonskih paketa i akata o ljudskim pravima i pravima manjina, ne samo za vladavine lijeve koalicije predvođene Socijaldemokratskom partijom Hrvatske (SDP), nego i za dva uzastopna mandata sve umjerenijih koalicijskih vlada Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) (Tranfić, 2024). Feminističke i LGBT organizacije također su iskoristile otvaranje političkih prilika nakon 2000. godine, kao i utjecaj EU-a na hrvatsko zakonodavstvo početkom pregovora o pristupanju (Irvine i Sutlović, 2015).

Istodobno, vladajući HDZ i državne institucije zadržavaju ambivalentnost u odnosu prema pitanju pobačaja koja je vidljiva i u pravnoj domeni. Nakon zahtjeva za ocjenom ustavnosti postojećeg zakona o pobačaju udruge U ime obitelji, Ustavni sud je 2017. godine donio odluku koja nalaže da se u narednim godinama donese novi zakon. Tim novim zakonom pobačaj ne smije biti zabranjen, ali može propisati uvjete koji bi ga otežali (Milić i Petričušić, u ovoj knjizi). Drugim riječima, došlo je do odgađanja reforme (vidjeti Dobrotić i Gergorić, u ovoj knjizi), na način da se napravio balans između konzervativnih društvenih zahtjeva i liberalnijih pravnih okvira. Prolongiranje pravnog uređenja pitanja pobačaja, otvorilo je prostor za češće pozivanje na prigovor savjesti kod liječnika. Prema izvješću Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova u 30 zdravstvenih ustanova koje su ovlaštene za obavljanje postupka prekida trudnoće, priziv

savjesti koristi 58,8% djelatnika (Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, 2019). Taj podatak prate aktivnosti antirodnog pokreta „na terenu". Inicijativa 40 dana za život počela je sa svojim aktivnostima molitve pred bolnicama 2014. godine i do danas je djelovala u 40 gradova u Hrvatskoj (Gergorić i Degač, 2024). Aktivnosti antirodnih inicijativa organizirani su politički odgovor na društvene promjene u Hrvatskoj. Pokret svoje pristaše mobilizira kroz retoriku „rodne ideologije" i narativ o ugroženosti i potrebnoj zaštiti „prirodne", heteroseksualne obitelji, s posebnim naglaskom na zaštitu djece (Hodžić i Štulhofer, 2017). U ovom radu razmatramo dva povezana i neistražena problema antirodnog pokreta i suvremenog aktivizma protiv pobačaja u Hrvatskoj. Prvo, nastavljajući na prethodnu studiju (Tranfić, 2024), antirodnu mobilizaciju istražujemo iz perspektive samih organizacija pokreta kako bismo izbjegli „eksternalističku" pristranost (Castelli Gattinara, 2020) bavljenja procesima i čimbenicima koji djeluju izvan organizacija radikalne desnice, a koji se promatraju retrospektivno, na temelju sekundarnih podataka. Drugo, takav „internalistički" fokus omogućava nam razumijevanje agencije i promišljanja djelovanja samih aktera. Uz manji broj iznimaka (Petričušić i sur., 2017; Gergorić i Degač, 2024), postojeća istraživanja analiziraju antirodni pokret u Hrvatskoj iz eksternalističke perspektive, fokusirajući se na diskurse i mreže (Hodžić i Bijelić, 2014), povijesni i religijski kontekst (Anić, 2015; Tranfić, 2022), okvire pokreta (Vučković Juroš i sur., 2020) ili transnacionalnu dimenziju (Lavizzari i Siročić, 2023). Cilj je rada pak razumjeti motivacijsku i stratešku strukturu djelovanja antirodnog pokreta, uključujući i uokvirivanje, konceptualizirano kao element strateškog djelovanja društvenih pokreta (Caiani, 2023). S obzirom na bogate i jedinstvene podatke iz intervjua s vođama antirodnog pokreta (vidi potpoglavlje „Metode i podaci"), studija je eksplorativnog tipa, te joj je cilj opisati i tipologizirati glavne dimenzije i teme strateških i motivacijskih struktura antirodnih aktera.

Antirodni pokret i pobačaj na nacionalnoj i transnacionalnoj razini

Hrvatski antirodni pokret ultrakonzervativna je mreža katoličkih organizacija civilnog društva i radikalno desnih stranaka, koju najvidljivije predstavljaju nevladine organizacije U ime obitelji, GROZD (Glas roditelja za djecu), Vigilare, inicijative 40 dana za život, Hod za život, te stranke HRAST i Hrvatski

suverenisti (Tranfić, 2024). Pokret predstavlja oblik konzervativne mobilizacije koja se bori protiv sekularizacije te progresivnih rodnih i seksualnih politika. Pokret ima za cilj osporavati rodnu ravnopravnost, seksualnu permisivnost i zaštititi „prirodnu obitelj" i tradicionalne katoličke vrijednosti od „rodne ideologije" (Hodžić i Štulhofer, 2017). Aktivisti tu „ideologiju" smatraju opasnim, neznanstvenim uvozom koji „seksualizira" djecu i negira binarnost spola i rodnih uloga (Kuhar i Paternotte, 2017). Antirodni pokret ponajprije napada LGBT prava i istospolne brakove, sveobuhvatni zdravstveni odgoj, pravo na pobačaj i potpomognutu reprodukciju (Gergorić, 2020). Strateški, pokret je inovativan, koristeći *offline* mobilizaciju građana po uzoru na američku religijsku desnicu i *online* platforme poput CitizenGO-a (Hodžić i Bijelić 2014). Jedna je od ključnih značajki pokreta diskurzivna sekularizacija, gdje se vjerski ciljevi preoblikuju u modernim okvirima poput ljudskih prava, slobode izbora i roditeljskih prava kako bi privukli manje tradicionalnu publiku (Vaggione, 2005; Tranfić, 2025a). Pokret učinkovito koristi infrastrukturu i moralni autoritet Katoličke crkve u Hrvatskoj, koja pruža decentraliziranu logistiku, kadrove, prostore za organiziranje i političko djelovanje te pomaže u prikupljanju referendumskih potpisa velikih razmjera (Tranfić, 2025b).

Kroz univerzalnu rasprostranjenost Katoličke crkve, međunarodne organizacije, nevladine udruge te ultrakonzervativne interesne skupine, antirodni pokret ima vitalnu političku dinamiku koja prelazi granice pojedinih nacija-država. Prema Caiani i Tranfić (2024), transnacionalni antirodni pokret djeluje kao sofisticirana, prekogranična mreža koja se koordinira putem međunarodnih institucija, zajedničkih strategija i dobro financiranih zagovaračkih struktura. Autori ističu da forumi poput Ujedinjenih naroda i Europske unije funkcioniraju kao mjesta okupljanja gdje akteri na institucionalnoj razini usklađuju svoje strategije protivljenja rodnoj i seksualnoj ravnopravnosti (Caiani i Tranfić, 2024).

Utjecaj međunarodnog antirodnog pokreta te pokreta protiv pobačaja posebno su vidljivi u slučaju dviju najistaknutijih hrvatskih inicijativa – Hoda za život i 40 dana za život. Inicijativa 40 dana za život svoje aktivnosti protiv pobačaja predstavlja kao molitvena bdijenja. Kao što ističu Gergorić i Degač (2024), unatoč tome što je riječ o nedavnoj pojavi u Hrvatskoj, njezin je geografski doseg izniman: 40 gradova do 2026. godine, više nego u bilo kojoj drugoj europskoj zemlji. Pobačaj se stoga razvio u najaktivnije područje djelovanja hrvat-

skoga antirodnog pokreta u posljednjih desetak godina. Dapače, Vučković Juroš i Gergorić (2026) pokazuju da pobačaj nije samo jedna od tema hrvatskoga antirodnog pokreta, nego je i njegova okosnica, tj. problem koji ga genealoški utemeljuje, ali koji je privremeno strateški marginaliziran. Nakon referenduma o braku 2013, pobačaj se vraća u fokus, ovaj put problematiziran sekulariziranim okvirima ljudskih prava, znanosti i socijalne odgovornosti (Vučković Juroš i Gergorić, 2026). Iako su institucionalni pokušaji ograničavanja pobačaja između 2017. i 2021. ostali bez rezultata, prosvjedne aktivnosti kontinuirano rastu, što autorice tumače kao dugoročnu stratešku investiciju, a ne neuspjeh. S obzirom na rastuću važnost pobačaja u strategijama i ciljevima antirodnog pokreta, te emotivnu i moralnu nabijenost istog u motivacijskoj strukturi aktivizma (Gergorić i Degač, 2024), u nastavku razmatramo teorijske pristupe motivacijama i strategijama djelovanja društvenih pokreta.

Teorije društvenih pokreta – motivacije i strategije djelovanja

U našem pristupu istraživanju aktivizma protiv pobačaja, analiza strategija djelovanja pridonijet će razumijevanju načina na koji su antirodne grupe organizirane, kako djeluju u javnom prostoru i koji su im politički ciljevi. Međutim, nužno je zahvatiti i individualnu razinu motivacija te osobnije, emocionalne i socijalno-psihološke čimbenike koji nam opisuju što stoji iza želje pojedinca da se aktivira u radu grupe. To je posebice važno s obzirom na to da je relativno velik broj visoko motiviranih volontera i sudionika pokreta jedan od neistraženih elemenata antirodnog pokreta u Hrvatskoj (Hodžić i Štulhofer 2017; Tranfić 2024). Van Zomeren (2013) prepoznaje četiri sociopsihološka motivatora za sudjelovanje u kolektivnim akcijama: efikasnost, identitet, emocije i moralnost. Efikasnost kao motivacija odnosi se na želju da se postignu praktični, konkretni ciljevi. U tom slučaju nije riječ o intrinzičnoj motivaciji, nego o želji za realizacijom određenih namjera. Kod identiteta kao motivatora za djelovanjem radi se o osjećaju pripadnosti i želji za zaštitom grupe s kojom se osoba identificira. Akteri koji sudjeluju u kolektivnoj akciji pokazat će izraženije namjere za djelovanjem što je jača grupna identifikacija jer se ona, prije svega, temelji na međusobnim vezama aktera grupe. Emocije i moralnost mogu biti shvaćeni vrlo slično, no kod emocija kao motivatora za djelovanje van

Zomeren (2013) češće ističe negativne emocije kao što su bijes ili ljutnja. Kad govori o moralnosti, ističe kako ona ima važnu ulogu u djelovanju pojedinca, pogotovo u opravdanju pojedinog ponašanja i prilagođavanju vlastite moralne prosudbe s obzirom na to što smatra ispravnim (Mullen i Skitka, 2006).

Osvještavajući ideju moralnosti u svom djelovanju, pojedinci sudjeluju u onome što Tajfel i Turner (1979) nazivaju konceptom pozitivne distinktivnosti koji su opisali unutar teorije socijalnog identiteta. Njome autori pokazuju kako je želja za pozitivnom distinktivnosti temelj održavanja pristranosti prema vlastitoj grupi. Na taj se oblik grupnog favoritizma nadovezuje moralnost koju opisuje van Zomeren (2013) i može se vidjeti u primjerima kad se grupa kojoj pripada pojedinac smatra onom koja je u pravu i ispravna, što time snažnije motivira pojedinca da djeluje u skladu s tim osjećajem, ali i da zauzme čvršći stav prema „drugoj" strani. Na primjeru presude Vrhovnog suda SAD-a, Roe protiv Wadea iz 1973., Brown (2020) opisuje korištenje pitanja pobačaja od strane vjerskih interesnih grupa u svrhu izgradnje političkog identiteta kod pojedinaca. Time se pitanje pobačaja pojavljuje kao sredstvo političke mobilizacije, ali i kao jasna pripadnost određenoj (između ostalog i političkoj) grupi. Osim grupne i individualne motivacije, na razini kolektivnog, eksterno orijentiranog djelovanja antirodnih organizacija i mreža, važno je zahvatiti i strateško oblikovanje i plasiranje ciljeva pokreta u odnosu na podržavatelje i širu javnost.

Strategije pokreta protiv pobačaja

Teorijska i empirijska elaboracija strategiziranja kao važnog elementa društvenih pokreta ponajprije je razvijena u kontekstu liberalnih i progresivnih pokreta (Jasper, 2004; Smithey, 2009; Meyer i Staggenborg, 2012; Doherty i Hayes, 2018), dok su studije strategija protiv pobačaja često fokusirane na američke i anglosaksonske kontekste (Saurette i Gordon, 2015; Harris i sur., 2019; Holland, 2020; Machado i sur., 2022). Neke od studija u istočnoeuropskom kontekstu (Beláňová, 2020; Koralewska i Zielinska, 2022) pak naglašavaju važnost utjecaja međunarodnih i globalnih ultrakonzervativnih organizacija na strategije i diskurs lokalnih pokreta. Očekujemo, stoga, da su snažna međunarodna umreženost hrvatskoga antirodnog pokreta i specifičnost katoličkog konteksta

u odnosu na, primjerice, pravoslavni (Tranfić, 2024), možda i važnije odrednice djelovanja od regionalnoga, (jugo)istočno-europskog konteksta.

Strategije društvenih pokreta sveobuhvatni su planovi djelovanja koji služe kao konceptualna veza između ciljeva pokreta i konkretnih načina i trenutaka u kojima se resursi mobiliziraju za djelovanje (Smithey, 2009). Operacionaliziraju se kroz tri međusobno povezana elementa: zahtjeve koje pokret upućuje prema svojoj okolini, arene ili institucijske prostore u kojima te zahtjeve iznosi, te taktike kao specifične oblike kolektivnog djelovanja kojima se pritom koristi (Meyer i Staggenborg, 2012). Strategiju možemo shvatiti i kao niz međusobno ovisnih i pregovaračkih izbora koji određuju stratešku sposobnost pokreta, to jest njegovu mogućnost da raspoložive resurse pretvori u moć potrebnu za ostvarenje ciljeva (Doherty i Hayes 2018). Dajući djelovanju kompleksniju temporalnu dimenziju, strategija istodobno premošćuje jaz između dugoročne vizije i svakodnevnih aktivnosti te maksimalizira politički utjecaj sustavnim iskorištavanjem raspoloživih prilika (Smithey, 2009). Neizbježne su pritom strateške dvojbe, odnosno situacije u kojima ne postoji jednoznačno ispravan odgovor, a svaki izbor nosi određene troškove i kompromise. Takve su dileme često izvor unutarnjih sukoba u pokretu, budući da različiti akteri različito procjenjuju koji su resursi, arene i taktike najprimjereniji u danom trenutku (Jasper, 2004).

Pokreti protiv pobačaja u zapadnim demokracijama razvili su sofisticirani repertoar organizacijskih, mobilizacijskih i diskurzivnih strategija prilagođenih specifičnim političkim i kulturnim kontekstima. Na organizacijskoj je razini vidljiv pomak od neformalnih, crkveno utemeljenih mreža prema profesionaliziranim nevladinim organizacijama koje mogu djelotvornije nastupati u sekularnim političkim i pravnim arenama borbe, a transnacionalne mreže poput Human Life International i Alliance Defending Freedom osiguravaju lokalnim akterima financijska sredstva, stručnost i pripremljene pravne argumente (Machado, Peñas-Defago i Malca, 2022). Mobilizacijske strategije protežu se od prosvjednih demonstracija i savjetovališta za trudnice do pravnog aktivizma i lobiranja, pri čemu unutar pokreta postoji trajna napetost između „apsolutista" koji zahtijevaju potpunu zabranu i „inkrementalista" koji preferiraju postupno sužavanje pristupa pobačaju kroz regulatorne mehanizme (Harris, Anthis i McNamara, 2019). Možda je najznačajnija evolucija diskurzivna: pokret je u velikoj mjeri napustio isključivo fetalno-centriran i religijski obojen diskurs u korist sekulariziranih okvira koji tvrde da pobačaj šteti samim ženama, pri

čemu se medicinska i znanstvena terminologija koristi kako bi se privukla šira publika potencijalnih podržavatelja (Saurette i Gordon 2015). U nekim državama taj pomak uključuje i prisvajanje progresivnih vrijednosti, od jednakosti do slobode izbora, a strateško isticanje mladih ženâ kao glasnogovornica služi dekonstrukciji predodžbe o pokretu kao muškom i antifeminističkom (King i Husting, 2003). Spomenute strategije nisu univerzalno primjenjive, nego se „vernakulariziraju" prema lokalnim prilikama. U sekularnijim kontekstima religija se potiskuje u drugi plan, dok se u nacionalistički nabijenim okruženjima antinatalizam uokviruje kao egzistencijalna prijetnja demografiji i nacionalnom opstanku (Koralewska i Zielińska, 2022).

Polazeći od prethodno navedene literature (Jasper, 2004; Meyer i Staggenborg, 2012; Tranfić, 2024), strategije u empirijskoj analizi operacionaliziramo kroz četiri dimenzije: 1) modaliteti i arene vanjskog djelovanja; 2) izgradnja organizacijskih i relacijskih kapaciteta; 3) temporalna dimenzija djelovanja; i 4) strateške dileme koje se transverzalno pojavljuju kroz različite dimenzije. U posljednjem dijelu empirijske analize zasebno analiziramo okvire elaborirane u intervjuima. Iako su okviri, kao interpretacijske i analitičke sheme svijeta koje koristi pokret, nužno element strateškog djelovanja, posebno ih izdvajamo jer se u postojećoj literaturi ističu kao jedan od glavnih elemenata društvenih pokreta (della Porta i Diani, 2006), a inovativno je uokvirivanje ujedno i jedna od glavnih prednosti antirodnog pokreta u Hrvatskoj (Vučković Juroš i sur., 2020).

Metode i podaci

Ovaj tekst predstavlja nalaze istraživanja provedenog u okviru doktorske disertacije Ivana Tranfića pod nazivom „Za Obitelj, Boga i Domovinu: Komparativna studija pojave antirodnih pokreta u jugoistočnoj Europi", koje se temeljilo na intervjuima sudionika iz Hrvatske, Bugarske i Srbije. Iako je intervjue sa sugovornicima proveo Ivan Tranfić, analizu prikupljenih podataka u programu za kvalitativnu obradu NVivo u svrhu pisanja ovog teksta zajedno su radili koautori Ivan Tranfić i Vanja Dergić, koristeći dijelove intervjua koji se odnose na motivaciju, strategiju i strateške okvire pokreta i njihovih vođa u Hrvatskoj.

S obzirom na manjak empirijskih podataka o antirodnim pokretima i akterima, koji je u trenutku provođenja terenskog istraživanja bio osobito izražen u kontekstu jugoistočne Europe, kao i djelomično eksplorativnu narav istraživanja novog fenomena antirodne mobilizacije, odabir sudionika bio je odgovarajuće inkluzivan i labavo definiran. Primjenom namjernog uzorkovanja i metode snježne grude nastojala se povećati raznolikost sudionika i organizacija te osigurati zastupljenost različitih frakcija unutar šireg pokreta. Kako je fokus stavljen na strategije, u uzorak je uključen širok raspon aktera koji koriste okvir „rodne ideologije" ili surađuju s organizacijama antirodnoga društvenog pokreta, uključujući: konzervativne udruge, nevladine organizacije, *grassroots* inicijative te antirodne političke stranke. Za sudionike su odabrane ključne osobe unutar svake organizacije, definirane kao donositelji odluka na vodećim pozicijama, uključujući osnivače, lidere, koordinatore ili stranačke kadrove. Lista pseudonima sudionika istraživanja i tip organizacije u kojima su aktivni nalazi se u Dodatku A, dok je u Dodatku B popis organizacija čiji su članovi sudjelovali u istraživanju. Kako bi se osigurala anonimnost sudionika, te su dvije tablice prikazane odvojeno.

Polustrukturirani intervju oslanjao se na vodič strukturiran oko triju tematskih cjelina koje odgovaraju trima općim konceptima društvenih pokreta: okviri, djelovanje i odnosi. Intervjui su provedeni u razdoblju od rujna 2021. do siječnja 2022. godine, a sudionici su ispitivani o razdoblju djelovanja od 2010. do 2020. godine. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 43 sudionika aktivnih u 30 organizacija, od kojih su se za pisanje ovog teksta koristili intervjui provedeni s 22 sudionika iz Hrvatske, aktivnih u 14 organizacija. Organizacije uključene u uzorak mogu se uvjetno grupirati s obzirom na njihov tematski fokus i oblike mobilizacije. Prvo, organizacije protiv pobačaja ponajprije se, ili isključivo, bave pitanjem pobačaja (npr. Studenti za život, 40 dana za život, Dalmacija za život, Betlehem) bilo kroz javna okupljanja ili pružanje socijalnih usluga. Drugo, antirodne se organizacije bave nizom različitih tema poput braka, obitelji, obrazovanja, prava LGBTIQ+ osoba, i pobačaja, često s javno vidljivijim profilom i većim fokusom na političko i pravno djelovanje (npr. GROZD, U ime obitelji, Istina o Istanbulskoj konvenciji). Treću grupu čine stranke pokreta, tj. političke stranke koje su pokrenuli sami vođe antirodnog pokreta koji često imaju preklapajuće članstvo i u strankama i u udrugama pokreta (npr. HRAST, Obiteljska stranka i Projekt Domovina).

Kako bi se ostvario pristup sudionicima, važno je bilo ostvariti odnos povjerenja s ključnim osobama u organizacijama koji su pomogli da se ostvari komunikacija sa sudionicima. Veliki broj ostvarenih kontakata govori u prilog sličnim nalazima s pozitivnim iskustvima prihvaćanja sudjelovanja u istraživanjima među akterima radikalno desnih inicijativa i organizacija (Ellinas, 2023; Art, 2012). Istraživač se oslanjao na primjere dobre prakse u pristupanju pripadnicima radikalne desnice i sličnih skupina koje su često sumnjičave prema članovima akademske zajednice (Damhuis i De Jonge, 2022). To uključuje prepuštanje sudionicima odabir mjesta i vremena intervjuiranja, neutralnu samoprezentaciju istraživača zauzimanjem uloge doktorskog studenta bez kritičkog i političkog osvrtanja na sadržaj intervjua, jamčenje povjerljivosti i mogućnosti povlačenja pristanka te povezivanje oko zajedničkih karakteristika i stajališta kako bi se smanjila socijalna distanca. Za razliku od Damhuisa i De Jonge (2022.) koji ističu i političku i sociološku udaljenost između istraživača i radikalno desnih aktera, istraživač je pronašao mnogo sličnosti sa svojim sudionicima. Prvo, budući da su sudionici većinom bili profesionalci koji rade u (visokom) obrazovanju, kulturi, javnom sektoru ili slobodnim profesijama, dijelili su poprilično broj sociodemografskih karakteristika s istraživačem. Drugo, unatoč ideološkoj divergenciji, istraživač se lako povezao s izraženim interesom sudionika za politiku, predanošću društvenom sudjelovanju i aktivističkom angažmanu te općom skepsom prema *mainstream* političkim strankama i medijima, budući da je i sam prije djelovao aktivistički.

Transkripti intervjua uneseni su u program za kvalitativnu obradu podataka NVivo Resease 1.7.1. Za potrebe pisanja ovog teksta unaprijed je odlučeno da će se analizi pristupiti uzimajući u obzir tri teme: motivacije, strategije i okvire. Podaci su analizirani tematskom analizom, a koristili smo se Boyatzisovim (1998) hibridno-vođenim razvojem kodova koji nam je pomogao da generiramo kodove s obzirom na zadane teme. Daljnjom analizom koristili smo se kombiniranom strategijom gdje smo, osim deduktivno izrađenih kodova (spomenuta tri glavna koda), stvaranju potkodova pristupili induktivno koristeći se pojmovima i konceptima koje su sudionici spominjali u intervjuima. Tako je stvoreno dodatnih 28 potkodova. Iako NVivo program pruža mogućnost analize intersekcija kodova krostabulacijom, kodove smo koristili ponajprije za sintezu građe te su isti prikazani u kurzivu u empirijskim potpoglavljima. Naime, s obzirom da je analiza izvršena rekodiranjem podataka prethodno prikupljenih intervjuima uz drukčije istraživačko pitanje i protokol, te nesumjerljivost

frekvencija kodova u intervjuima između aktera koji se isključivo bave pobačajem i onih kojima je to jedno od mnogih tematskih područja, kodove koristimo isključivo za tematsku organizaciju u odnosu na istraživačka pitanja.

Motivacije aktivista protiv pobačaja u Hrvatskoj

Među prevladavajućim izvorima motivacije za djelovanje sudionika područja su *identiteta* i *moralnosti*. Identitet je ponajprije vezan uz vjerski život sudionika, koji motivaciju za svoje djelovanje vezuju uz ono što ponekad nazivaju „duhovnim bojem" (Ivan, Lovro). Vjerski se identitet dovodi u vezu s osobnim razlozima za angažman, ali i s potrebom sudionika za javnom vidljivošću katoličanstva:

> Zauzimanje prostora je na neki način važno da se daje glas. To znači, nemate me pravo maknuti da se samo molim u crkvi, imam pravo, ako drugi imaju pravo hodati kroz grad u nekoj povorci, ja mogu otići i na hodočašće i na Hod za život. Imam pravo reći tko sam ja, imam pravo reći tko sam. Imam pravo zahtijevati da križ bude normalan u katoličkoj zemlji. On ne mora nužno označavati da svi moraju slijediti to, ali ja imam pravo vidjeti križ u razredima, u državnim objektima jer za mene to nije nikakav problem. To me apsolutno motivira da to prenesem. Želim činiti dobro društvu. (Diana)

Kao što motivatore za sudjelovanjem u kolektivnim akcijama opisuje i van Zomeren (2013), sudionici uz identitet razumijevanje pobačaja kao pitanja (ne) moralnog djelovanja često postavljaju kao inherentan ideji zaštite života. Štoviše, kod sudionika se primjećuje svojevrsni moralni apsolutizam u odnosu na pobačaj: pristup koji ga promatra neovisno o kontekstu ili okolnostima koje do njega mogu dovesti. Kad govore o svom djelovanju, sudionici ga opisuju kao „apostolat" (Katarina), borbu za „temeljne vrijednosti društva" (Diana), „istinu" (Ivan, Suzana), odnosno „nešto što mislim da bi trebalo postati univerzalno" (Suzana). Drugim riječima, protivljenje pobačaju izjednačuje se sa zaštitom života i promatra kao objektivna moralna istina. Za sudionike to pitanje nije individualno, relativno ili kontekstualno, nego predstavlja univerzalnu moralnu nužnost čiji je krajnji cilj izjednačiti pokret protiv pobačaja s borbom

za život. Sljedeći citat objedinjuje navedene poglede na moralnost te pokazuje kako moralna pozicija i njezino ostvarenje sudionicima služe kao motivacija za daljnje djelovanje:

> Kada ti kreneš služiti istini i kreneš činiti nešto po istini, plodovi i rezultati tvoga rada ti dalje još potvrđuju da si zapravo radio ono što je svaki čovjek pozvan raditi, ispravno činiti po ovom pitanju. Dakle, meni plodovi potvrđuju da radimo ispravnu stvar, jer po plodovima stabla je vidljivo je li dobro. Po plodovima će se prepoznati naše djelovanje. Ja mogu reći da sam svjedok silnim osmjesima spašene djece, silnim osmjesima trudnica, majki i očeva koji su preko naše udruge donijeli odluku za život. Vidim osmijeh i mir u srcima onih ginekologa koji su prestali činiti pobačaje, pozvali se na priziv savjesti i to potiče da nastaviš dalje. (Ivan)

Te dvije kategorije motivacije – identitet i moralnost – presijecaju se u onome što se u socijalnoj psihologiji naziva pozitivnom distinktivnošću: tendencija percipiranja vlastite grupe kao „bolje" i „ispravnije" te koja živi po pravim vrijednostima (Tajfel i Turner, 1979). U ovom se slučaju tako može vidjeti kako sudionici vjersku perspektivu i odnos prema pobačaju naglašavaju kao pitanje neodvojivo povezano s moralnim izborom i ispravnošću, uspostavljajući pritom hijerarhiju vrijednosti:

> Kad mi kažemo konzervativne vrijednosti, onda mi kao da imamo ideju da postoji određeni set vrijednosti, a onda postoji drugačiji set vrijednosti. Ja mislim da ne postoji. Kao što postoji jedan set boja, ti ne možeš izmisliti drugi set boja. Ti možeš miješati boje... ali isto tako postoje vrijednosti i postoji hijerarhija vrijednosti. (Gabrijel)

Osim hijerarhije vrijednosti, ističući one koje sami zastupaju kao bolje i ispravnije, neki su sudionici govorili o tome kako svoju vjersku zajednicu shvaćaju kao onu koja ima evangelizacijsku ulogu, s krajnjim ciljem utjecaja na zakonodavstvo i poopćenja katoličkih vrijednosti, shvaćenih kao univerzalnih, na cijelo društvo:

> Ono što mi kao kršćani imamo, to je poslanje da u društvu promoviramo društvene vrijednosti. Isus jasno kaže: idite po svijetu i propovijedajte evanđelje i učinite sve ljude mojim učenicima. To nije moguće iz sakri-

> stije. Ti moraš izaći vani i ti to živiš i imaš potpuno pravo kao porezni obveznik da vrijednosti koje živiš, da se zalažeš da one budu dio bilo čega, zakonodavstva, ili bolje reći, da bude zakonodavstvo, i sve da bude nadahnuto tim vrijednostima. (Josip)

Emocije su još jedna važna dimenzija motivacije prepoznata kod sudionika. Slično kao što van Zomeren (2013) u svojem radu opisuje motivacijsku ulogu negativnih emocija, sudionici kao pokretačku snagu za djelovanje također opisuju emocije poput ljutnje, ogorčenosti ili osjećaja nepravde. Međutim, kod njih također nailazimo i na opisivanje važnosti pozitivnih emocija kao pokretačke snage za djelovanje. Povezano s već spomenutim vjerskim identitetom, sudionici radost, ispunjenje i sreću navode kao razloge vlastitog aktiviranja, odnosno ostajanja aktivnima u pokretu (Ante, Lovro, Marija). Emocije su pritom jedan od ključnih motiva za djelovanje: empatija i osjećaj nepravde prema nerođenima ili prema trudnicama koje nemaju izbor (upravo se takvi slučajevi najčešće i spominju) ono su što sudionike inicijalno motivira na angažman. Kasniji „plodovi", koje jedan sudionik opisuje kao „silne osmijehe spašene djece, silne osmijehe trudnica" (Ivan), imaju funkciju održavanja motivacije i olakšavanja nošenja s negativnim emocijama. Takve negativne emocije zauzvrat služe kao dodatni motivator koji učvršćuje stavove sudionika i potvrđuje važnost njihova angažmana.

Sudionici su istodobno spominjali želju da pomognu, odnosno da služe (Gabrijel, Paula, Antun), što ponekad dovode u vezu s emocijama, ali češće s potrebom za postavljanjem i ispunjavanjem praktičnih ciljeva. Moguće je stoga razlikovati intrinzične motivacije i one usmjerene na konkretno djelovanje, kao motivacija za građansku, aktivističku participaciju. Kod potonjih, fokus se usmjerava na postavljanje ciljeva i pronalaženje putova do njihova ostvarenja. U tom okviru sama organizacija i strateško djelovanje postaju motivacija za ostvarivanje krajnjeg cilja – smanjenja dostupnosti pobačaja – koji se paradoksalno promatra kao pomaganje i služenje:

> Vidim osmijeh i mir u srcima onih ginekologa koji su prestali činiti pobačaje, pozvali se na priziv savjesti i to potiče da nastaviš dalje. (...) Mi smo započeli iz uvjerenja. Mi smo započeli s velikim žarom i istinskom željom da kao pojedinci i građani pomognemo sugrađanima. Da odreagiramo na način koji smatramo da je ispravan. (Ivan)

Iz svega rečenoga, razvidna je snažna isprepletenost triju motivatora djelovanja kod „za život" aktivista: identitet, moralnost i emocije. Oni predstavljaju okosnicu za inicijalnu mobilizaciju, ali i za nastavak djelovanja u „za život" inicijativama i udrugama. Vidljivo je i to kako se iskazani pogledi na pobačaj temelje na osjećaju moralno i vrijednosno „ispravnije" pozicije, usko povezane s vjerskim identitetom. Pritom se osobe koje su se odlučile na pobačaj promatraju isključivo kao žrtve koje žale za učinjenim (Lovro, Paula, Ante, Domagoj), a sudionici se često postavljaju u poziciju onih koji žele služiti i pomagati kako do toga ne bi došlo. Zbog toga su motivirani na djelovanje koje se usmjerava na otežavanje dostupnosti medicinski i pravno reguliranog i sigurnog prekida trudnoće.

Strategije antirodnog pokreta

Sudionici problematiziraju različite aspekte kolektivnog djelovanja kroz *strateške dileme*. Najčešće strategiziranje koje spominju odnosi se na odabir tema koje će se prezentirati javnosti, njihov opseg, način na koji će se uokviriti te na koju će se publiku ciljati. Dva sudionika (Borna, Josip) ističu, primjerice, da je referendumu o braku prethodila rasprava među vođama pokreta o tome koju bi temu uopće trebalo iznijeti u javni prostor. To pokazuje da je prioritet dijela aktera bio demonstriranje političke snage i mobilizacija pokreta, odnosno „biranje teme koja može pokupiti kritičan broj ljudi" (Borna). Iako je pobačaj inicijalno razmatran kao referendumska tema, odabran je brak kao potencijalno uspješnija okosnica mobilizacije. Pitanje odabira i opsega tema, primjerice, treba li se pokret usko baviti pobačajem ili širim socijalnim i demografskim pitanjima, ili pak i eutanazijom, također utječe na dostupnost saveznika, na veću ili manju potporu Crkve te na odabir između djelovanja „u zaleđu" (Domagoj) i djelovanja u javnom prostoru.

Na razini temporalne dimenzije djelovanja, jedan je od najvažnijih pristupa razvoju i rastu pokreta *dugoročno strateško djelovanje.* Taj se pristup najčešće odnosi na edukaciju šire javnosti, podržavatelja i saveznika (političkih aktera, ali i medicinskih radnika), usmjeravanje i rad s mladima, jer „nedostaju pozitivni primjeri roditeljstva, bilo radničke mladeži, bilo roditelja studenata" (Paula), te postupno mijenjanje diskursa i javne komunikacije poruka kako bi se istaknu-

la proaktivnost i agilnost pokreta (Ivan). Svi ti primjeri dugoročnog djelovanja imaju za cilj promjenu percepcije pokreta, transformaciju pogleda na pobačaj u društvu te, naposljetku, ostvarivanje konkretnih političkih promjena.

Dugoročno djelovanje također se pojavljuje i u niže navedenoj strategiji utjecaja na političke stranke. U intervjuima najprisutnije strategije pripadaju dimenziji odabira modaliteta i arena vanjskog djelovanja, uključujući *osvještavanje javnosti* te *političke* i *strateški apolitičke* strategije. Djelovanje na lokalnu zajednicu i širu populaciju strategijom *osvještavanja javnosti* jedan je od najčešće spomenutih oblika djelovanja, neovisno o organizacijskoj pripadnosti ili vrsti aktera kojoj sudionik pripada. Prisutnost u javnosti podrazumijeva i temeljit rad na internom educiranju u smjeru javnog nastupa i brušenja argumenata:

> Našim djelovanjem mi idemo više na dulje aktivnosti koje formiraju mladu osobu da bude kompetentna, u širinu i dubinu, izložiti stajalište i ući u kvalitetnu raspravu, što vjerujem da se možemo složiti da nedostaje [...] Dakle, da zapravo naučimo stajati sami i što adekvatnije dijeliti svoje stavove prema van. (Paula)

Sukladno prikazivanju pobačaja kao tabua i traume (u nastavku teksta), taj oblik osvještavanja, progovaranja ili „otvaranja diskusije" o pobačaju usmjeren je na različite skupine: od same Crkve, svećenika i katolika laika, lokalne zajednice i naselja do najšire javnosti. Bilo da je riječ o eksplicitnim javnim kampanjama ili lokalnoj molitvi u javnom prostoru, cilj su vidljivost i prisutnost:

> Naše djelovanje bilo je zapravo neizravni poziv svim ljudima da dobro razmisle o problemu pobačaja i rješenju koje mi nudimo [...] Ali moramo napraviti veliku distinkciju. Nije bdijenje samo molitva, nego je upravo i prisutnost na javnim mjestima. (Ivan)

Političke i *strateški apolitične strategije* pojavljuju se kao dva pola jednoga strateškog problema u smislu biranja modaliteta i arena djelovanja. Taj se problem tiče načina na koji pokret povezuje svoju mobilizacijsku bazu sa stranačko-institucionalnom arenom, uz istodobno zadržavanje onog dijela podržavatelja koji je prema toj areni suzdržan. Dva se pola razlikuju po ciljanoj areni djelovanja i po stupnju u kojem se politička namjera artikulira ili prikriva, a među tipovima aktera raspoređeni su neravnomjerno. Eksplicitno *političke strategije* koncentri-

rane su među politici sklonijim organizacijama s javno vidljivijim profilom koje nastoje djelovati na javne dužnosnike, institucije i zakonodavstvo prema inkrementalističkoj logici postupnog sužavanja pristupa pobačaju, a ne prema zahtjevu za njegovom trenutačnom zabranom (usp. Harris i sur., 2019):

> Teško je očekivati da će društvo u klimi koja je primjerice potpuno ateistička, kao boljševička Rusija, odjednom reći: nema više pobačaja. Dakle, korak po korak, idemo da ipak ne bude potpuno dopušteno, da pomičemo vrijeme [tjedan do kojeg je pobačaj dopušten], ajmo tu micati i gurati u tom smjeru. (David)

Uz izravno djelovanje na zakonodavstvo, politička strategija vidljiva je i u načinu na koji sudionici razumiju vlastiti učinak na stranački sustav. Dio sudionika aktivnih u politici komentira pozitivne dugoročne pomake u spremnosti političara da se deklariraju kao „za život" te u preraspodjeli snaga na desnici:

> Dakle, na jednoj političkoj razini [...] postoje velike promjene. Primjerice, zastupnici Mosta, mislim da su svi za život, Domovinski pokret i zastupnici Suverenista. Tu je došlo do ozbiljnih pomaka i tu se HDZ istiskuje iz dijela koji su oni bili zauzeli. (Marko)

Sudionici utjecaj pokreta tumače kao buđenje novih konzervativnih snaga koje su „razdrmale" postojeće aktere na desnici u okviru Crkve i HDZ-a (Marko) te izražavaju spremnost podržati stranke koje zagovaraju vrijednosti pokreta (Diana). Pritom se javlja napetost između političke i apolitične strategije. Ista karakterizacija djelovanja kao „apolitičnoga", *grassroots* okupljanja građana supostoji s naglaskom na važnosti utjecaja na političke stranke, s navođenjem suradnje sa strankama, s istodobnim članstvom istaknutih pojedinaca u udrugama i strankama te, u krajnjem slučaju, s izravnim preoblikovanjem građanske inicijative u stranku (primjerice, formiranje stranke U ime obitelji – Projekt domovina).

Na razini cijelog uzorka naglasak na politici zapravo je rjeđi, a najmanji među pripadnicima inicijativa Hod za život i 40 dana za život, pa je analitički informativnije razmotriti razloge zbog kojih akteri isticanje *strateški apolitične pozicije* pretpostavljaju eksplicitnoj politizaciji. Ta pozicija, zajedno s izbjegavanjem samog pojma „aktivizam" (Adam, Eva), shvaćena je kao oportuna polazišna

točka za mobilizaciju, budući da uokvirivanje kao miroljubivog okupljanja „običnih" građana snižava prag regrutacije pristaša i izmiče političkom etiketiranju:

> Ono što smo mi napravili jedan presedan, je da mi organiziramo miroljubiva bdijenja. To nisu prosvjedi, to nisu neki skupovi koji aludiraju na neke aktualne teme oko kojih se ljudi svađaju već niz godina, niti smo marioneta nekoj političkoj opciji. Kao ljudi, kao fizičke osobe, krenuli smo bez službene, bez pravne osnove, udruge. (Gabrijel)

Odnos dvaju strateških polova time postaje jasnijim: apolitična pozicija nije suprotnost političkom djelovanju, nego njegova priprema i resurs. Mehanizam koji ih povezuje jest konverzija akumulirane mobilizacijske mase u stranačko-politički kapital. Deklarativno distanciranje pojedinih sudionika od stranačkog djelovanja i opisivanje početaka njihovih grupa kao spontanih inicijativa građana kontrastirano je s kasnijom profesionalizacijom i političkom umreženošću aktera, što upućuje na politizaciju odgođenu u vremenu. Jedan od vođa pokreta taj slijed opisuje eksplicitno:

> Ono što je u praksi pokazano, kada napraviš jednu jako dobru inicijativu građansku i civilnog društva, ako to dobro i na jedan vješt način iskoristiš, cijelu tu masu ljudi koje si dobio peticijama, potpisima, šta sve ne, ti možeš... Pojedinci se onda mogu iskristalizirati koji iz tog civilnog društva mogu ući u političku arenu i osnovati stranku i krenuti. (Ivan)

Dvije su strategije stoga više komplementarne nego kontradiktorne. Apolitični i *grassroots* modaliteti funkcioniraju kao ulazni kanal koji povećava mobilizacijsku bazu i odgađa polarizaciju koja bi učvrstila etiketiranje pokreta i udaljila podržavatelje nesklone postojećim strankama, dok politički modalitet predstavlja odredište prema kojem taj kanal usmjerava akumulirane resurse. Suprotstavljene strategije ipak su i uzrok konflikta u pokretu u kojem dio aktivista formiranje političkih stranaka i sudjelovanje u vlasti vidi kao „izdaju" ciljeva i karaktera pokreta (Tranfić, 2024).

Unutar dimenzije izgradnje organizacijskih i relacijskih kapaciteta, najistaknutija je strategija *stvaranja mreže podržavatelja*. S obzirom na to da je inicijativama poput 40 dana za život i Hod za život cilj dugoročno djelovanje na

stavove javnosti, pokretu je nužna takva šira mreža. Ona uključuje stručnjake i pripadnike različitih profesija, od doktora i zdravstvenih djelatnika, pravnika i novinara koji su im vrijednosno bliski, do političara i visokopozicioniranih javnih dužnosnika (Eva, Paula, Josip, Diana). Stvaranje mreže također olakšava regrutaciju i sklapanje savezništava. Kao što ističe jedna sudionica:

> Mi pozovemo druge udruge, ali idejni organizator je U ime obitelji. Mi uvijek dozvolimo svim tim akterima i molitvenim zajednicama sudjelovanje, kao i za referendum gdje zovemo različite aktere, i onda damo njima [...] mi ne želimo da se stvori dojam da je udruga iza svega. (Diana)

Dakle, iako nekolicina udruga i vođa pokreta uglavnom donosi glavne odluke o kolektivnom djelovanju (Tranfić, 2024), cilj je prezentirati što veći broj ljudi kako bi se ostavio dojam masovnog *grassroots* pokreta i osigurala njegova reprodukcija. Jedan sudionik (Josip) opisuje korištenje *medijske vidljivosti* za širenje mreže podržavatelja za koje napominje da ih se kasnije može, po potrebi, aktivirati za različite aktivnosti i akcije. Iako je voditeljima udruga i inicijativa bitno prikazati kako pokret raste organski, na primjeru sljedećeg citata vidimo da su formalizacija djelovanja i stvaranje novih udruga ponajprije strateški:

> Dakle, neke od tih udruga, poput U ime obitelji, kad se pokreću, sve se pokreću radi forme, jer je bitno imati pravnu formu [...] cilj nije bio da ta udruga, ne znam, u startu postoji sljedećih 500 godina i da se ne znam čime se bavi. Ali kod U ime obitelji se taj efekt dogodio: nakon referenduma o braku otvorio se čitav niz stvari i jako veliki broj ljudi se okupio oko te priče. I ja vam iskreno ne znam tko su trenutno članovi, koliko ih ima ili nema – jednako kao što je bio slučaj s Narod odlučuje, što je bilo osnovano radi referenduma. Mislim da je ta udruga ostala na tih nekoliko članova, a U ime obitelji vjerojatno ima više. (Josip)

Analiza stavova sudionika ukazuje na iznimnu važnost percepcije i javne vidljivosti pokreta u procesu mobilizacije građana. Ta se vidljivost planira postići stvaranjem dojma o brojnosti kroz osnivanje udruga te fokusiranjem na dugoročne ciljeve. Zaključno, pokret strateški promišlja o različitim modalitetima i arenama djelovanja u odnosu na vanjske aktere, širu populaciju, i vlastite podržavatelje. Glavna se tenzija javlja između političnog i apolitičnog djelovanja

u zajednici, koja djelomično održava različite organizacijske ciljeve i pristupe, ali funkcionira i komplementarno, kanalizirajući mobilizacijsku snagu rada u zajednici za dugoročne ciljeve institucionalizacije i političkog djelovanja.

Okviri kolektivnog djelovanja protiv pobačaja

Uokvirivanje pobačaja posebno je važan element strategiziranja, što je već vidljivo u samopredstavljanju suprotstavljenih aktera kao pokreta „za život" i „za izbor". Prvi skup okvira elaboriranih od strane sudionika tiče se samog načina na koji se pobačaj karakterizira, kao i njegovi društveni uzroci. Točnije, uokviruje se osnova na kojoj aktivisti opravdavaju i argumentiraju svoje pozicije protiv pobačaja i problematiziraju ga u širem društvenom kontekstu. Prizivanje *znanstvenih i religijskih argumenata* podjednako je često u komplementarnom okviru „života od začeća do prirodne smrti":

> Dobro je poznato da ljudski život počinje začećem. To su, među ostalim, javno potvrdili i medicinski autoriteti u Republici Hrvatskoj još 2009. godine. Kada je Sabor postavio to pitanje, dobiven je jasan i jednoznačan odgovor: sve četiri ključne medicinske institucije u Republici Hrvatskoj potvrdile su da ljudski život počinje začećem. [...] Bez začeća ne bi bilo ljudskog života. U tom trenutku nastaje jedinstveni DNK koji se dalje razvija. Također, poznato je da ljudsko srce počinje kucati oko 18. dana razvoja [...]. (Ante)[1]

Istodobno, s obzirom na to da su svi intervjuirani sudionici aktivni katolici laici, mnogi kao samorazumljivo ističu da je *život svet*, unikatan i manifestira se u trenutku utjelovljenja duše. Apeliranje na znanstvene, pravne i biološke argumente o začeću kao početku života stoga je dodatna potvrda onoga što aktivisti intuitivno „znaju":

1 Unatoč tim tvrdnjama, ne postoji jasan konsenzus u međunarodnoj znanstvenoj zajednici o tome kad počinje osobnost ljudskog bića, sa svim pravnim posljedicama definiranja početka iste (Gilbert, 2023).

> Kod nas je to vrlo jednostavno, a ujedno vrlo duboko i plemenito: to je duhovnost koja kaže da je Bog prisutan u svakom čovjeku, da je svako dijete, od embrija preko fetusa do novorođenčeta, slično Isusu Kristu, zato što je on postao dijete. U kršćanskoj terminologiji to se zove utjelovljenje: Bog postaje čovjekom. Znači, kod nas često kažemo da je svaka trudnica slična Mariji koja nosi malog Isusa. (Domagoj)

U tom smislu, pobačaj je za sudionike, moralno gledano, zlo, a pravno gledano prekid života, odnosno, za dio pokreta, i ubojstvo. Pritom treba napomenuti da mnogi aktivisti izbjegavaju karakterizirati pobačaj kao ubojstvo jer ne žele osuđivati i otuđiti žene, što je više strateška nego ontološka pozicija (Domagoj). U širem smislu, pobačaj se uokviruje kao potisnuti problem društva, pa čak i same Katoličke crkve:

> Ni sami svećenici ne govore o pobačaju koliko bi možda trebali [...] Ne znajući kako će ljudi reagirati kad počnete predstavljati inicijativu, vidite po reakcijama da su prestravljeni što netko tako javno priča o tome, jer župnici prije nisu o tome puno pričali. Dakle, u samom našem društvu u Hrvatskoj nije se govorilo o pobačaju i to je bila tabu tema. *(*Lovro)

Pobačaj je uokviren i kao veliki, rastući i *neprepoznati društveni problem* koji se „gura pod tepih"; on je *tabu i trauma* za sve osobe koje su njime „pogođene", posebice žene koje ga vrše (Domagoj). Tako uokviren problem jasno je povezan sa strateškim djelovanjem na osvješćivanje unutar Crkve, lokalne zajednice i šire javnosti. Kad je riječ o uokvirivanju uzroka pobačaja, razlikuju se osobna i društvena razina. Na osobnoj razini, pobačaj je posljedica neodgovornosti, moralnog posrnuća i hedonističke kulture:

> Imamo „mlade za život", dakle odgajanje sljedeće mlade generacije da imaju jedan respekt prema životu, da vide u djetetu jedno bogatstvo, vjerujući da je to jedna plemenitost, jedno Božje stvaranje, jedna prigoda za tesanje sebe, da ti mladi ne žive samo od zabave za zabavu, nego i odgovornost, i da rastu kroz tu odgovornost, kroz tu stegu životnu i tako. Najlakše je učiniti pobačaj. (Domagoj)

Važno je napomenuti da nije riječ samo o neodgovornosti ženâ, nego i muškaraca, okarakteriziranih od strane jednog sudionika kao „mlakih i mlitavih"

(Lovro), jer „bježe od odgovornosti". Na društvenoj razini, dvoje sudionika identificira šire uzroke u američkoj i Zapadnoj kulturi permisivnosti, liberalizma i seksualne revolucije 1960-ih (Lovro, Marko). Na taj način, pitanje pobačaja dovodi se u vezu sa širom rodnom i seksualnom politikom protiv koje se antirodni pokret mobilizira.

Drugi skup okvira elaboriranih od strane sudionika tiče se načina na koje se objašnjavaju i karakteriziraju vrijednosne osnove, razlozi i ciljevi aktivističkog djelovanja samog pokreta protiv pobačaja. U kontradikciji s političkim djelovanjem dijela aktera i suradnje s određenim strankama desnice, dominantni okvir ovdje elaborira „*apolitičnost*" djelovanja, uokvirujući ga kao *grassroots* okupljanje „zabrinutih građana" i roditelja, a ne angažman političkih ili stranačkih aktivista:

> Mislim da to nikada nije zbilja pitanje aktivizma, ne, ne. To nam nikad nije bio cilj. Ne volim raditi podjele i pogotovo ne volim krajnosti. [...] Ja osobno idem na Hod za život, to je evo zato što želim te vrijednosti... imam djecu, za mene su ona od početka živa bića i to mi je nekako normalno otići, ali ne bih se nikad s tim hvalila. Evo, to mi je tako prirodno da ću ići, ali ne bih se oko toga u medijima ili nekako pravila važna, isticala to. (Adam)

Mnogi se sudionici slažu s tim da je njihovo djelovanje potaknuto željom za očuvanjem „normalnih", „univerzalnih" ili „prirodnih" vrijednosti. Na to se nadovezuje i *humanitarni okvir* koji djelovanje protiv pobačaja tumači kao obranu života, pomoć ugroženim skupinama i stvaranje „kulture života" koja bi ženama i obiteljima pružila potporu, a ne kao političko djelovanje:

> Prolajfere se često etiketira samo kao one za ukidanje pobačaja, odnosno problematiku trudnica. Međutim, pojam dostojanstvenog života pokušavamo primijeniti i na ostale ugrožene skupine, i tu se ne radi samo o nerođenoj djeci, nego i o starcima koji su često u našem društvu bez odgovarajuće skrbi [...] o beskućnicima [...]. Dakle, to je jedna cijela paleta ugroženih skupina u društvu prema kojima pokušavamo vratiti dostojanstvo, to je možda teatralan izraz, ali jednostavno želimo djelovati na taj način. (Suzana)

Humanitarno, „apolitično" uokvirivanje djelovanja najčešće je kod udruga protiv pobačaja koje izravno djeluju u lokalnoj zajednici poput 40 dana za život, Betlehem ili Dalmacija za život. Povezano je sa strategijom dugoročnog djelovanja na društvo i osvješćivanja javnosti s ciljem nagrizanja društvene potpore za pravo na pobačaj. Osim „prava nerođenog djeteta" na život, vrlo se rijetko koriste okviri i diskurs ljudskih prava koji primjerice ističu prava roditelja ili karakteriziraju djelovanje javnih vlasti i medija u odnosu na antirodni pokret kao oblik diskriminacije. Jedan sudionik diskriminaciju „molitelja" uspoređuje s povijesnim progonima kršćana i apelira na pozvanost katolika da javno djeluju: „Isus je tako djelovao, išao među ljude, i sam papa Franjo nas poziva da izađemo van iz udobnosti doma, iz udobnosti crkve, i da svjedočimo ljudima." (Lovro). Zaključno, pobačaj se uokviruje kao duboko moralno pitanje i tabu o kojem se nedovoljno govori, za što sudionici smatraju da otvara pitanje važnosti strateškoga dugoročnog djelovanja i osvještavanja javnosti, kao i apolitično uokviren rad u zajednici.

Rasprava

Poslije demokratskog otvaranja 2000-ih godina, u kontekstu procesa pristupanja Hrvatske Europskoj uniji, dominantne političke elite izbjegavale su politizaciju teme pobačaja i tendirale održavanju *statusa quo* s postojećim zakonskim rješenjem legaliziranog prekida trudnoće. Tu „tišinu" o pobačaju prekinuo je uspon antirodnog pokreta i novih radikalno desnih aktera od 2010-ih godina. U kontekstu oživljavanja katoličkog civilnog društva, ne čudi što je vjerski identitet jedna od okosnica motivacije aktivista protiv pobačaja. Sudionici opisuju svoj angažman kao duhovni boj za očuvanje života i istine, pri čemu njihova motivacija odražava snažan katolički identitet koji strukturira emocije u kontekstu borbe dobra i zla. Motivacija aktivista stoga odražava strukturu pokreta koji se oslanja na decentraliziranu mrežu župa, vjerskih zajednica, katoličkih obitelji, studenata i molitvenih zajednica (Tranfić, 2025b). Osim toga, njihovo djelovanje, uokvireno kao „spašavanje života", oslanja se na snažnu emotivnu dinamiku transformacije osjećaja nepravde, ljutnje i tuge u osjećaj radosti; na kombinaciju pozitivnih i negativnih emocija koja funkcionira kao svojevrsna „moralna baterija" i pogoni različite pokrete (Jasper, 2004; Tranfić i Gergorić,

2025). Nadalje, snažna pozitivna distinktivnost i moralni apsolutizam dijela sudionika pokazuju nam da je već u osnovnoj motivaciji pokreta koji se poziva na demokratski princip (Vučković Juroš i sur., 2023; Kahlina, 2020) prisutno antidemokratsko odbacivanje pluralizma vrijednosti u društvu (Kulenović, 2004). Na razini individualnog pristupa aktivista ženama koje razmatraju pobačaj, ono se pojavljuje kao negacija autonomije samih žênâ od strane intervjuiranih sudionika koji smatraju da su žene nužno u zabludi ako misle da žele pobačaj te da će nužno zažaliti ako ga izvrše (vidjeti slično i u Gergorić i Vučković Juroš, te nežaljenja žênâ u Paska, oboje u ovoj knjizi). Kao što tumači Holland (2020) u slučaju američkih savjetovališta protiv pobačaja, pokret ženama nudi lijek u obliku potpore i iskupljenja za „bolest" krivnje koju je uvelike sam uzrokovao. Postabortivno savjetovanje, umjesto da ublažava psihičku bol žene, pojačava je time što ženi nameće interpretativni okvir u kojemu je ona sama počiniteljica ubojstva koje mora biti oprošteno, pritom se oslanjajući i na zavaravajuću i znanstveno odbačenu teoriju o „postabortivnom sindromu" koji u stvarnosti ne postoji (Dadlez i Andrews, 2010).

Strateški makropristup kolektivnom djelovanju antirodnog pokreta i pokreta protiv pobačaja u Hrvatskoj sličan je onima iz drugih izraženo religijskih konteksta poput Latinske Amerika ili SAD-a. Kombinira oslanjanje na partnerstvo s crkvama, kršćanskim i radikalno desnim političarima s jedne, te etabliranje organizacija pokreta u civilnom društvu s druge strane (Harris, Anthis i McNamara, 2019; Machado, Peñas-Defago i Malca, 2022). Jedno od zanimljivijih saznanja iz strateškog promišljanja koje su podijelili sudionici ukazuje na svojedobno odustajanje od pobačaja kao referendumske teme u korist teme heteroseksualnog braka. Taj nalaz upućuje da, iako se pokret u javnosti predstavlja kao predstavnik moralne katoličke „tihe većine" (Petričušić i sur., 2015), strateški prepoznaje da hrvatsko društvo nije dovoljno konzervativno da bi takav referendum pokretu jamčio pozitivan ishod – zabranu pobačaja. Sudionici ukazuju na različite strateške odabire i dvojbe (Jasper, 2004) uključujući teme i opseg, taktike i oblike djelovanja te odabir okvira saveznika. Time vidimo kako pitanje konzervativnosti hrvatskog društva ostaje predmet prijepora. Iako se akteri antirodnog pokreta žele prikazati kao predstavnici moralne katoličke većine koja brani postojeće konzervativne vrijednosti društva, svojim strateškim planiranjem i odabirom tema kojima će se baviti otkrivaju vlastitu svijest o ograničenjima takve percepcije hrvatskog društva.

Također, važni su i napori na stvaranju mreže podržavatelja među pravnicima, liječnicima i novinarima, ali i stvaranje dojma o veličini pokreta. Stvara se labava mreža *ad hoc* inicijativa i udruga u okviru modela *astroturfinga,* kojim se stvara „lažni dojam široko rasprostranjenog, spontano nastalog, *grassroots* pokreta" (Datta, 2021). Slično drugim kontekstima (Saurette i Gordon, 2015), relativno zatvorena institucionalna i politička struktura prilika u odnosu na zabranu pobačaja potaknula je reorijentaciju pokreta na dugoročnu promjenu kulturnih vrijednosti i javnog mnijenja po pitanju pobačaja. Uz dugoročnu strategiju, jedan od vođa pokreta istaknuo je i važnost inkrementalističke strategije (Harris, Anthis i McNamara, 2019) koja smjera legislativnom ograničavanju pobačaja čak i ako se isti ne može u potpunosti ili djelomično zabraniti. Napokon, aktivisti svoje napore predstavljaju kao apolitično, humanitarno djelovanje za pomoć ženama i zaštitu života, iako aktivno rade na suradnji s političkim strankama i institucionalizaciji. Naglasak na apolitičnosti djelomično odražava snagu dijela pokreta koji izravno provodi akcije u zajednici (poput 40 dana za život) i kojem afilijacija s politikom i strankama šteti vjerodostojnosti i sposobnosti regrutiranja pristaša i volontera.

Posebno važan dio strategije tiče se uokvirivanja argumenata koji se koriste u javnosti. Među sudionicima se podjednako često javljaju religijski i znanstveni argumenti protiv pobačaja, pri čemu je jasno izražen strateški pristup diskurzivnoj sekularizaciji (Vaggione, 2005) i znanstvenoj argumentaciji kao onoj koja podupire ono što sami laici aktivisti već „znaju" kao religijsku istinu. Pobačaj je također uokviren kao velik i neprepoznat tabu i problem na društvenoj razini te kao trauma na osobnoj razini. Okvir traume djelomično reflektira međunarodnu stratešku promjenu u pristupu pobačaju od fokusa na „nerođeno dijete" na bavljenje „viktimizacijom" ženâ i obitelji iskustvom pobačaja općenito (Saurette i Gordon, 2015; Holland, 2020). Manji dio sudionika iz dijela pokreta koji je orijentiran na individualan rad sa ženama uokviruje svoju djelatnost kao oblik društvene odgovornosti (Gergorić i Vučković Juroš, ova knjiga) pri čemu se „za život" pozicija rekontekstualizira u širem smislu humanitarne, socijalne potpore. Nadalje, barem kad je riječ o aktivizmu protiv pobačaja, intervjuirani antirodni aktivisti u svojim promišljanjima ne naglašavaju demokratske i ljudskopravaške okvire (poput prava roditelja) kao što to čine inače (Vučković Juroš i sur., 2020), što sugerira da je ponajprije *javna* komunikacija ciljano „progresivna" (Machado, Peñas-Defago i Malca, 2022). Iako se njihovo

djelovanje pokušava prikazati kao apolitično i progresivno, u intervjuima sa sudionicima može se vidjeti kako se njihova motivacija gotovo uvijek povezuje s pitanjem moralnosti, emocija i, posebice, vjerskog identiteta. Bez obzira na jasnu apolitičnu poziciju koju najčešće u javnosti ističu aktivisti u inicijativama za život, vidimo kako su, unutar organizacija, strateški i politički usmjeren rad i planiranje aktivnosti utemeljeni na vjerskim uvjerenjima, crkvenom nauku i konzervativnim vrijednostima.

Zaključak

Motivacije i strategije hrvatskih aktivista protiv pobačaja odražavaju tri temeljna elementa konzervativizma koje identificira Michael Freeden (2008). Moralni apsolutizam utemeljen u vjerskom identitetu odražava konzervativno uvjerenje u izvanjsko, nadljudsko utemeljenje društvenog poretka. Inkrementalistička strategija postupnog sužavanja pristupa pobačaju pak ilustrira konzervativnu logiku kontroliranog i sigurnog upravljanja promjenom. Napokon, sam (*anti*rodni) pokret u ideološkom je smislu reaktivan: formulira se kao protuodgovor na percipirane progresivne promjene i tek se kroz tu antitezu konstituira kao politički akter koji brani „tradicionalne vrijednosti". Zaključujemo da, suprotno javnoj komunikaciji o ugroženoj, tihoj, moralnoj i konzervativnoj većini, strateška promišljanja i odluke pokreta pokazuju njihovo razumijevanje kompleksnosti društva i strah od nedovoljne potpore za zabranu pobačaja u Hrvatskoj.

Literatura

Anić, J. R. (2015). Gender, gender 'ideology' and cultural war: Local consequences of a global idea – Croatian example. *Feminist Theology*, 24(1), 7–22. https://doi.org/10.1177/0966735015593434

Art, D. (2012). *Inside the radical right: The development of anti-immigrant parties in Western Europe*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511976254

Beláňová, A. (2020). Anti-abortion activism in the Czech Republic and Slovakia: 'Nationalizing' the strategies. *Journal of Contemporary Religion*, 35(3), 395–413. https://doi.org/10.1080/13537903.2020.1836813

Borba, R. (2022). Enregistering "gender ideology": The emergence and circulation of a transnational anti-gender language. *Journal of Language and Sexuality*, *11*(1), 57–79. https://doi.org/10.1075/jls.21003.bor

Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. Sage Publications.

Brown, M. (2020). *Politicizing a private choice: How interest groups draw political identity from Roe v. Wade and the abortion debate*. University of Nevada.

Caiani, M. (2023). Framing and social movements. *Discourse Studies*, 25(2), 195–209. https://doi.org/10.1177/14614456231154734

Caiani, M. i Tranfić, I. (2024). Weaving the Transnational Anti-gender Networks. *Mobilization: An International Quarterly, 29*(4), 423–439. https://doi.org/10.17813/1086-671X-29-4-423

Castelli Gattinara, P. (2020). The study of the far right and its three E's: Why scholarship must go beyond Eurocentrism, Electoralism and Externalism. *French Politics*, 18(3), 314–333. https://doi.org/10.1057/s41253-020-00124-8

Dadlez, E. M. i Andrews, W. L. (2010). Post-abortion syndrome: Creating an affliction. *Bioethics*, *24*(9), 445–452. https://doi.org/10.1111/j.1467-8519.2009.01739.x

Damhuis, K. i De Jonge, L. (2022). Going nativist. how to interview the radical right? *International Journal of Qualitative Methods*, *21*, 160940692210777. https://doi.org/10.1177/16094069221077761

Datta, N. (2021). winning the battle for human rights in sexuality and reproduction. *Femina Politica - Zeitschrift für feministische Politikwissenschaft*, *30*(2), 175-180. https://doi.org/10.3224/feminapolitica.v30i2.16

Della Porta, D. i Diani, M. (2006). *Social movements: An introduction* (2. izdanje). Blackwell Publishing.

Dobrotić, I. i Gergorić, M. (2026). Razvoj reproduktivnih prava u Hrvatskoj: između formalne stabilnosti i rastućih nejednakosti u pristupu pobačaju i kontracepciji. U T. Vučković Juroš i M. Gergorić (ur.), *U čije ime? O pobačaju u hrvatskom društvu* (str. 88-121). FF Press.

Doherty, B. i Hayes, G. (2018). Tactics and strategic action. U D. A. Snow, S. A. Soule, H. Kriesi i H. J. McCammon (ur.), *The Wiley Blackwell companion to social movements* (str. 269–288). Wiley. https://doi.org/10.1002/9781119168577.ch15

Ellinas, A.A. (2023). The interview method in comparative politics: The process of interviewing far-right actors. *Government and Opposition*, *58*(4), 661–681. https://doi.org/10.1017/gov.2021.58

Freeden, M. (2008). *Ideologies and political theory: A conceptual approach*. Clarendon Press.

Gergorić, M. (2020). Antirodni pokreti u 21. stoljeću. *Anali Hrvatskog politološkog društva*, *17*(1), 149–167. https://doi.org/10.20901/an.17.07

Gergorić, M. i Degač, Đ. (2024). Praying against abortion: The re-publicisation of religion in Croatia. *Religion, Sta te and Society*, *52*(4), 346–366. https://doi.org/10.1080/09637494.2024.2375471

Gergorić, M. i Vučković Juroš, T. (2026). Od mijenjanja srca do promjene zakona. Mobilizacija i poruke Hoda za život. U T. Vučković Juroš i M. Gergorić (ur.), *U čije ime? O pobačaju u hrvatskom društvu* (str. 182-216). FF Press.

Gilbert, S.F. (2023). Pseudo-embryology and personhood: How embryological pseudoscience helps structure the American abortion debate. *Natural Sciences*, *3*(1), e20220041. https://doi.org/10.1002/ntls.20220041

Goodwin, M.J. (2006). The rise and faults of the internalist perspective in extreme right studies. *Representation, 42*(4), 347–364. https://doi.org/10.1080/00344890600951924

Harris, J., Anthis, J. R. i McNamara, K. (2019). Social movement lessons from the US anti-abortion movement. Sentience Institute. https://www.sentienceinstitute.org/downloads/Anti-Abortion_Movement_Study.pdf

Hodžić, A. i Bijelić, N. (2014). *Neo-conservative threats to sexual and reproductive health and rights in the European Union*. CESI. https://www.cesi.hr/attach/_n/neo-conservative_threats_to_srhr_in_eu.pdf

Hodžić, A. i Štulhofer, A. (2017). Embryo, teddy bear-centaur and the constitution: Mobilizations against „gender ideology" and sexual permissiveness in Croatia. U Kuhar, R. i Patternotte, D. (ur.), *Anti-gender campaigns in Europe. Mobilizing against equality* (str. 59-78). Rowan & Littlefield.

Holland, J.L. (2020). Tiny you: A Western history of the anti-abortion movement. University of California Press.

Irvine, J.A. i Sutlović, L. (2015). Gender equality in Croatia: Closing the compliance gap. U C.M. Hassenstab i S. P. Ramet (ur.), *Gender (in)equality and gender politics in Southeastern Europe* (str. 62–86). Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/9781137449924_4

Jasper, J. (2004). A strategic approach to collective action: Looking for agency in social-movement choices. *Mobilization: An International Quarterly*, *9*(1), 1–16. https://doi.org/10.17813/maiq.9.1.m112677546p63361

Kahlina, K. (2020). On behalf of the family and the people: The right-wing populist repertoire in Croatia. U Kranert, M. (ur.), *Discursive approaches to populism across disciplines* (str. 227–250). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-55038-7_9

King, L. i Husting, G. (2003). Anti-abortion activism in the U.S. and France: Comparing opportunity environments of rescue tactics. *Mobilization: An International Quarterly, 8*(3), 297–312. https://doi.org/10.17813/maiq.8.3.h735767404671g50

Koralewska, I. i Zielińska, K. (2022). 'Defending the unborn', 'protecting women' and 'preserving culture and nation': Anti-abortion discourse in the Polish right-wing press. *Culture, Health & Sexuality, 24*(5), 673–687. https://doi.org/10.1080/13691058.2021.1878559

Kuhar, R. i Paternotte, D. (Ur.9 (2017). *Anti-gender campaigns in Europe: Mobilizing against equality*. Rowman & Littlefield.

Kulenović, E. (2004). Ratzinger protiv Rawlsa: Propast preklapajućeg konsenzusa. *Politička Misao, 40*(1), 55–61.

Lavizzari, A. i Siročić, Z. (2023). Contentious gender politics in Italy and Croatia: Diffusion of transnational anti-gender movements to national contexts. *Social Movement Studies*, 22(4), 475–493. https://doi.org/10.1080/14742837.2022.2052836

Machado, M. R. D. A., Peñas-Defago, M. A. i Malca, C. G. (2022). Anti-abortion mobilization in Latin America: Signs of a field in transformation. *Revista Direito GV, 18*(3), e2234. https://doi.org/10.1590/2317-6172202234

Meyer, D.S. i Staggenborg, S. (2012). *Thinking about strategy* [prezentacija na radionici]. Behavior/Social Movement Section's Workshop, "Movement Cultures, Strategies, and Outcomes" Američke sociološke asocijacije, Hofstra University, Hempstead, New York.

Milić, P. i Petričušić, A. (2026). Pravna analiza prekida trudnoće u Republici Hrvatskoj. U T. Vučković Juroš i M. Gergorić (ur.), *U čije ime? O pobačaju u hrvatskom društvu* (str. 60-86). FF Press.

Mullen, E. i Skitka, L.J. (2006). Exploring the psychological underpinnings of the moral mandate effect: Motivated reasoning, group differentiation, or anger? *Journal of Personality and Social Psychology, 90*: 629-643.

Nikodem, K. (2011). Religija i crkva. Pitanja institucionalne religioznosti u suvremenom hrvatskom društvu. *Socijalna ekologija, 20*(1), 5-30.

Paska, D. (2026). Zarobljenice vlastite reprodukcije: iskustvo javnozdravstvene usluge prekida trudnoće u Hrvatskoj. U T. Vučković Juroš i M. Gergorić (ur.), *U čije ime? O pobačaju u hrvatskom društvu* (str. 274-299). FF Press.

Petričušić, A., Čehulić, M. i Čepo, D. (2017). Gaining political power by utilizing opportunity structures: An analysis of the conservative religious-political movement in Croatia. *Croatian Political Science Review, 54*(4): 61-84.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (2019). *Izvješće o radu za 2018. godinu*. Hrvatski sabor.

Saurette, P. i Gordon, K. (2015). *The changing voice of the anti-abortion movement: The rise of "pro-woman" rhetoric in Canada and the United States*. University of Toronto Press.

Smithey, L.A. (2009). Social movement strategy, tactics, and collective identity. *Sociology Compass, 3*(4), 658–671. https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2009.00218.x

Tajfel, H. i Turner, J.C. (1979) An integrative theory of intergroup conflict. U Austin, W.G. i Worchel, S. (Ur). *The social psychology of intergroup relations* (str 33-47). Brooks/Cole.

Tranfić, I. (2022). Framing 'gender ideology': Religious populism in the Croatian Catholic Church. *Identities*, *29*(4): 466-482. https://doi.org/10.1080/1070289X.2022.2037899

Tranfić, I. (2024). *For Family, God, and Country. A comparative study of the emergence of anti-gender movements in Southeast Europe* [doktorska disertacija]. Scuola Normale Superiore di Pisa, ProQuest Dissertations & Theses Global.

Tranfić, I. (2025a). Between religious nationalism and universal familism: anti-gender movement values in Croatia and Serbia. U M. van der Tol, S. Johnson, P. Kratochvíl i Z. Grozdanov (ur.), *The many faces of Christianism: The „Russian world" in Europe* (str. 169-193). Brill. https://doi.org/10.1163/9789004731899

Tranfić, I. (2025b). From parish to parliament: Resources and alliances of anti-gender movements in Southeast Europe. *East European Politics, 41*(3), 401–422. https://doi.org/10.1080/21599165.2025.2528722

Tranfić, I. i Gergorić, M. (2025). Emotions and identities in anti-gender contention: A reinvention of radical-right protest culture. *Javnost - The Public, 32*(2), 188–206. https://doi.org/10.1080/13183222.2025.2498306

Vaggione, J.M. (2005). Reactive politicization and religious dissidence: The political mutations of the religious. *Social Theory and Practice, 31*(2), 233–255. https://doi.org/10.5840/soctheorpract200531210

Van Zomeren, M. (2013) Four core social-psychological motivations to undertake collective action. *Social and Personality Psychology Compass*, *7*(6), 378-388.

Vučković Juroš, T., Dobrotić, I. i Flego, S. (2020). The rise of the anti-gender movement in Croatia and the 2013 marriage referendum. *Europe-Asia Studies*, 72(9), 1523–1553. https://doi.org/10.1080/09668136.2020.1820956

Vučković Juroš, T. i Gergorić, M. (2026). Mobilizing the womb: Anti-abortion activism and the institutionalization of the anti-gender govement in Croatia. U Kuhar, R. i Zaharijević, A. (ur.), *Anti-gender mobilization in the post-Yugoslav space. Hidden connection* (str. 27-56). Palgrave Macmillan Cham,

Županov, J. (1995). *Poslije potopa*. Nakladni zavod Globus.

Dodatak A: Popis sudionika istraživanja

	Pseudonim	Fokus organizacije
1.	Ivan	protiv pobačaja
2.	Eva	protiv pobačaja
3.	Paula	protiv pobačaja
4.	Lovro	protiv pobačaja
5.	Ana-Marija	protiv pobačaja
6.	Domagoj	protiv pobačaja
7.	Suzana	protiv pobačaja
8.	Ante	protiv pobačaja
9.	Marija	antirodni fokus
10.	Izidora	antirodni fokus
11.	Gabrijel	antirodni fokus
12.	David	antirodni fokus
13.	Adam	antirodni fokus
14.	Diana	antirodni fokus
15.	Sebastijan	antirodni fokus
16.	Matej	stranka antirodnog pokreta
17.	Antun	stranka antirodnog pokreta
18.	Marko	stranka antirodnog pokreta
19.	Katarina	preklapajuće članstvo
20.	Josip	preklapajuće članstvo
21.	Luka	preklapajuće članstvo
22.	Borna	preklapajuće članstvo

Dodatak B: Popis organizacija sugovornika

	Naziv	**Fokus organizacije**
1.	Hrvatska za život	protiv pobačaja
2.	Studenti za život	protiv pobačaja
3.	Betlehem	protiv pobačaja
4.	Dalmacija za život	protiv pobačaja
5.	40 dana za život	protiv pobačaja
6.	Hod za život	protiv pobačaja
7.	U ime obitelji	antirodni fokus
8.	Udruga za promicanje obiteljskih vrijednosti – Blaženi Alojzije Stepinac	antirodni fokus
9.	Glas roditelja za djecu (GROZD)	antirodni fokus
10.	Roditeljski institut za odgoj i obrazovanje	antirodni fokus
11.	Hrvatska protiv Istanbulske konvencije	antirodni fokus
12.	HRAST	stranka antirodnog pokreta
13.	Projekt Domovina	stranka antirodnog pokreta
14.	Obiteljska stranka	stranka antirodnog pokreta